

Nonk Theo en de mijnen

Ferdi Schrooten

Nonk Theo en de mijnen

Dank aan mijn vader, mijn moeder,
en mijn vrouw. Voor alles.

© Ferdi Schrooten 2015
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Ron van Roon
Foto omslag © Ferdi Schrooten
Foto auteur © Koos Hageraats

NUR 402

ISBN 978 90 284 2650 4
www.wereldbibliotheek.nl

I

Als je ziek wordt, weet je achteraf vaak donders goed wanneer de ellende begon. Zeker als je die tot op zekere hoogte over jezelf hebt afgeroepen. In mijn geval was het op een zwoele zomerdag in augustus 2006. Er sluimerde al langer wat. Maar die broeierige zondag ging de incubatie van een kiem over in de uitbraak van een aandoening die uiterlijk nochtans te onbeduidend was om er gealarmeerd door te raken.

Al weken verkeerde ik in een staat van bevrijdende onthechting, gedrogeerd door het vooruitzicht weldra ontdaan te zijn van mijn goede oude leven. Baan? Opgezegd. Huis? Te koop gezet. Net als mijn Peugeot, type bestelauto, waarmee ik – zo lang het nog kon – verpatste huisraad voor een prikkie bezorgde bij nieuwe eigenaren in Den Haag en omstreken. Alles waarvoor ik jarenlang had gezwoegd en gespaard, was nu ballast en moest overboord worden gegooid.

Onderweg naar mijn ouders in Zuid-Limburg, in diezelfde bonkige en gebutste bestelbak, knetterde ik van de energie. Al weken voelde ik me meer levend dan ooit tevoren om het aanstaande, grote avontuur: een jaar lang vanuit Afrika oostwaarts het zuidelijk halfrond over. Alleen. Los van alles. Gewoon, om te breken met mijn onbekommerd bestaan. Het vooruitzicht van een eindeloos voortdurend gekocht kostje, door Doe Maar zo treffend bezongen in de hit ‘Is dit alles?’, was voor mij als jonge dertiger inmiddels zo’n beklemmend en verstikkend doembeeld, dat het niet langer te verteren was. Mijn oude leven was me geenszins komen aanwaaien en ik moest er heus ook wel voor werken om het goed te houden. Toch voelde het te makkelijk om de koers die mijn leven nu had, te blijven volgen. Als het even kan, doe ik dingen graag op zijn minst nét even anders. Want waarom makkelijk doen als het ook moeilijk kan?

Die zondagmiddag was mijn nakende trip over de zuidelijke hemisfeer nog een fluide emulsie. Er waren wat vage plannen om me in Oeganda te gaan bemoeien met een geitenproject voor tienermoeders. In Malawi wachtte een weerzien met oude vrienden, die ik nog kende van mijn afstudeerproject daar, elf jaar geleden, toen het land nog volop in de overgang zat van dictatuur naar een jammerlijke vorm van democratie. En

dan was er nog Cambodja, waar ik me wilde onderdompelen in het genocideproces tegen kopstukken van de Rode Khmer. Gewoon, omdat me dat interessant leek. Anders dan anders ook. En ik ging toch die kant op. Oostwaarts, bedoel ik.

Het traject na Azië dreigde te verzanden in louter stompzinnig backpacken langs geijkte bestemmingen, te beginnen in Australië, waarvan ik eigenlijk niet goed wist waarom ik daar per se naartoe wilde. De gedachte om Down Under een ketting te rijgen van toeristische parels als Ayers Rock, de Blue Mountains, opaalstadje Coober Pedy en Sydneys Opera House vervulde me hoe langer hoe meer met afgrijzen.

Bij gebrek aan beter had zich, in een ogenschijnlijke mix van willekeur en nonchalance, een maand of wat geleden mijn dode oom Theo aangediend. De nomen nescio van vaders kant van de familie had me eerder nooit echt kunnen boeien, maar nu kwam hij van pas als legitimatie voor een weerzien met Australië, verpakt in het excuus van een quasi-missie. Al was er toen reeds een welhaast stiekem gevoel van verwantschap in meer dan bloed alleen, alleen al om ons gemeenschappelijk escapisme.

Wekenlang haalde ik tegenover iedereen nog net niet mijn schouders op over mijn Australische expeditie. Ik moest toch wat daar Down Under? Dus waarom niet de gangen nagaan van die onbekende, dode oom? Dat bood tenminste uitzicht op een unieke, persoonlijke reis die niet aan grandeur zou inboeten door hele volksstammen met vergelijkbare ervaringen op hun conto.

Die laconieke en opportunistisch houding verdampte die zondagmiddag toen mijn vader een stapel papier op de keukentafel legde. Zestien muf ruikende brieven, van blauw luchtpostpapier, op één na stuk voor stuk bekrabbeld met een beangstigend herkenbaar, priegelig handschrift, welhaast een kopie van dat van mijn vader. Plus een lijst met postadressen, met plaatsnamen; de ene nog exotischer dan de ander. Kalgoorlie, Gwalia, Radium Hill. Elke brief, elke zin, bevatte stukjes van een wereld, van een leven, van een mens die zich in me nestelden en me niet meer los lieten.

Ademloos heb ik zitten lezen. Over het rauwe leven in de *Outback*, gevaarlijk door de giftige slangen, spinnen en schorpioenen, en op een brute manier vermakelijk door de plezierjachten op kangoeroes, struis-

vogels en dingo's. Over de wondere wereld van aanmodderende gelukzoekers, vaak immigranten die zich in kleinere en grotere mijnen het schompes werkten – en zopen – in de jacht op zilver, uranium, koper en goud. Het Wilde Westen, maar dan op zijn Australisch. Met als centrale figuur mijn oom Theo die, na een reis van duizenden kilometers over het continent, uiteindelijk zijn eigen goudmijn wist te bemachtigen in het desolate berggebied van Mount Britton, aan de tropische oostkust. Een trofee met een prijs, zo maakte ik op uit de brieven. Een heel hoge prijs.

Uitgerkend op het moment dat alle spanning tot een climax aanzwol, hield het verhaal van zijn leven op. De gelaten teneur van oom Theo's laatste brief van begin 1969, geschreven vier jaar voor mijn geboorte en veertien jaar voor zijn dood, liet me niet los. Net als die even raadselachtige als onheilspellende beschrijving van het weer, daar op Mount Britton: een gloeiende hitte, voorbode van een 'droge, elektrische storm'. Daarna niks meer. Nooit meer. Tot het bericht van zijn dood, maanden na zijn daadwerkelijke overlijden. Ik was inmiddels een jochie van elf, compleet onwetend over het lot van die oom in kangoeroeland.

Jaren later kon het contrast niet groter zijn. Zelden heeft iets me zo getriiggerd als het mysterie van mijn onbekende, dode oom en zijn pijnlijke pioniersbestaan. Want daar had het toch alles van weg. Daar zat ik, aan de keukentafel van mijn ouders, met een hoopje puzzelstukjes. Het ene nog intrigerender dan het andere, maar samen verre van voldoende voor een volledig beeld. Wat was er Down Under nou echt gebeurd met Nonk Theo, zoals ik hem inmiddels noemde? En waarom lag die vraag zo moeilijk binnen de familie? De weerstand waar ik op stuitte, hebben mijn aandoening in elk geval alleen maar verhevigd.

Een paar maandjes, misschien een jaar dacht ik nodig te hebben om, eenmaal terug in Nederland, mijn speurtocht naar Nonk Theo te vervatten in een boek. Mijn grootste misrekening ooit. Heus, de koorts zakte weleens. Soms maandenlang. Maar al te vaak was hij er, veelal chronisch met nu en dan een opvlammende uitbraak. Stoppen was nimmer een optie. En dus ben ik negen jaar verder, ondertussen getrouwd, meermalen verhuisd, van werk gewisseld, voor mezelf begonnen en vader geworden. Mijn vrouw heeft drie echte kinderen gedragen, gebaard en

gezoogd in de helft van de tijd dat ik dit lichaamsvreemde broedsel al in me draag. Het is de hoogste tijd voor de uitdrijving. Dit waar gebeurde verhaal, idioter dan ik zelf ooit had kunnen verzinnen, heeft me lang genoeg gegijzeld.

‘Ik vraag het je, Ferdi. Alsjeblieft, doe het niet. Laat ome Theo met rust.’
In de laatste minuten voor de landing op de internationale luchthaven van Perth, aan de zuidelijke westkust van Australië, spookt het door mijn hoofd. Het korte, maar moeizame telefoongesprek met tante Margaretha, een jongere zus van Nonk Theo. Een jaar geleden belde ze me. Met een klemmend beroep om af te zien van mijn queeste.

‘Het is ónze broer. We hebben er al zo veel pijn van gehad. Laat het verleden rusten.’

Het was haar reactie op een brief van mij aan een aantal nog levende broers en zussen van Nonk Theo. Of ze mee wilden werken aan mijn zoektocht naar de sporen van hun overleden broer Down Under. Met herinneringen aan de Theo uit hun jeugd. Liefst ook met brieven die hij hen vanuit Australië had geschreven, bijna drie decennia lang, vanaf de andere kant van de aardkloot. Zoals ik die ook van mijn vader had gekregen. Bijna allemaal weigerden ze. Behalve de tweelingbroer van Nonk Theo. Maar zijn hulp was slechts summier.

Het was een moeizaam gesprek, een paar maanden geleden bij hem thuis. Zijn huis staat in dezelfde straat als de fraaie, grote mijnbeambtenwoning waar in de decennia rond de Tweede Wereldoorlog het gezin Schrooten opgroeide. In zijn achtertuin, in een waterig voorjaarszonnetje, diste de tweelingoom wat onschuldige anekdotes op. Over hoe hij en Nonk Theo als tieners graag gingen vissen. Dat ze thuis twee varkens hadden voor de slacht en hoe de slager aan huis kwam om elk jaar, tegen de winter, de grootste van de twee met een pin door de kop het licht uit de ogen te slaan.

Later volgden nog wat handgeschreven brieven met schetsen. Op geel papier gaf de tweelingbroer zakelijk antwoord op vragen over het werken in de mijn, zoals hij en Nonk Theo dat hadden geleerd tijdens hun opleiding op de mijn en later op de mijnschool, en zoals ze dat in de praktijk brachten in de Zuid-Limburgse steenkolenmijnen. Een zwaar en gevaarlijk beroep, honderden meters onder de grond, met zo kort na de oorlog amper perspectief op ander werk. Het belang van de koempel legde het

altijd af tegen de grootmachten van de heilige drie-eenheid, de mijn, de kerk en de staat die wel wisten wat goed was voor de koempel: een leven van noeste arbeid, in lijdzaamheid en gehoorzaamheid.

Noadinke mosse euverloate aan ee peerd, dat hat unne groëtere kop, was het devies. Nadenken moet je overlaten aan een paard: dat heeft een grotere kop.

Beklemmend moeten ze zijn geweest, die jaren van wederopbouw in de Oostelijke Mijnstreek. Zeker voor iemand die dromen had, die van zijn leven meer wilde maken dan een invuloefening. Voor een rebel als Nonk Theo was in het kolenland weinig meer verzet mogelijk dan het negeren van de wekelijkse zondagsmis. Terwijl de rest van de mijnwerkersgemeenschap zich in de Corneliuskerk onderwierp aan Gods liefde, zat Nonk Theo op zijn vrije dag des Heere liever samen met een paar andere afvalligen even verderop in de kroeg, aan het bier, te kaarten om geld.

In de achtertuin van de tweelingoom vroeg ik door naar de rebel in Nonk Theo. Het gesprek viel prompt dood. Geen woord meer over de dode oom, enkel wat schouderophalen. Na wat gevloek over de reigers en katten die alle goudwinden uit zijn vijver hadden geroofd, stak de tweelingbroer nog zijn gebruikelijke tirade af, over de graaiers aan de top en de onbetrouwbare politici. Maar niks meer over zijn broer. Oma prentte het al haar kinderen vroeger al in: over thuis praat je niet. En als ze toch iets vragen, dan zeg je ‘weet ik niet’. Oma is al bijna twintig jaar dood, maar haar lessen galmen nog na. Ook al was ik familie, ik was te dichtbij gekomen.

Onder het flauwe lampje boven mijn vliegtuigstoel blader ik door wat aantekeningen van het gesprek met de tweelingoom. Hij zat op een schat aan informatie. In de loop der jaren had hij een stapel brieven ontvangen uit Australië, waarin Nonk Theo vertelde over zijn avonturen. Als mijnwerker in goud-, lood-, zilver- en uraniummijnen. De eindeloze reizen, per trein door de Nullarborwoestijn in het zuiden van Australië, of per auto door de Outback, als lifter achter in een pick-up. Over het jagen op kangoeroes, het gevaar van gifslangen en wilde dingo's in de *bush*, het geploeter in zijn eigen goudmijn aan de oostkust van Queensland, waar hij uiteindelijk stierf, berooid en gebroken, veel te jong.

De zon brak door in de achtertuin, er kwam limonade met een cake op

tafel, de tweelingbroer liet zich zowaar wat meer achterover zakken in zijn klapstoel. Ik waagde de gok. De brieven zelf, of ik die misschien mocht hebben? Of op zijn minst inzien? Hij stootte slechts een arrogant snufje uit. Hij keek me niet eens aan. Een paar plaatsnamen, haltes in het Australische leven van zijn broer, die kreeg ik nog mee. En die ene, zo sprekende foto, van een gehavende Nonk Theo op Mount Britton. De laatste plaats van betekenis in zijn leven. Die plek in het tropische deel van Queensland, waar van alles moet zijn gebeurd, zal ik pas aan het einde van mijn trip Down Under bezoeken.

Buiten nadert schaarse verlichting. In 1962 deed de 'City of Lights' alle verlichting aan om astronaut John Glenn te laten weten dat hij met zijn ruimteschip Mercury over een van de meest geïsoleerde steden ter wereld vloog. Nonk Theo landde hier acht jaar eerder, in april 1954, compleet anoniem, na een reis van een dag of zes, vol tussenstops, met een propeller-vliegtuig van de KLM. Hij was in kostuum, een knappe vent, de haren met Brylcreem strak achterover gekamd.

Een wereld van verschil met die kleurenfoto van hem op Mount Britton, pakweg een kwart eeuw later. Die late Nonk Theo heb ik uitvergroot tot A4-formaat, gelamineerd in transparant plastic en op mijn harmonicamap vol aantekeningen en documentatie geplakt. Die neus, de afhangende schouders. Grote, ronde ogen in diepe kassen. Een echte Schrooten.

Maar diezelfde Nonk Theo is ook een mij onbekende, schriële werkmán. Gekleed in nette beige pantalon en groen geruit houthakkershemd, een witte bouwhelm op het hoofd, staat hij voor een bebost nergens. Zijn grijze, vlassige geitensikje op de kin, à la ZZ Top, intrigeert me. Bijna vijftig moet hij daar zijn geweest, luttele jaren voor zijn dood. De tol van zijn Australische bestaan was hem overduidelijk af te zien.

De relaxte en optimistische atmosfeer van *downtown* Perth botst met mijn gemoedstoestand. Ik heb geen tijd te verliezen. Hier, nu, moet het gebeuren. Toen Nonk Theo hier voet aan land zette, had West-Australië zijn eerste grote *gold rushes* alweer decennia achter de rug. Het was ook niet zozeer de rijkdom van Australië die emigranten als mijn oom naar hier lokten, als wel de afkeer van de ellende en armoede thuis.

Tien miljoen inwoners telde Nederland in 1954, tegen ruim zestien miljoen nu. Toch was de bevolkingsdruk destijds enorm. De Tweede Wereldoorlog had diepe wonden geslagen, zowel psychisch als economisch. Er was woningnood, werkloosheid. De Nederlandse regering gooide het op een akkoordje met landen als Australië, de Verenigde Staten en Canada. Daar was in de naoorlogse jaren werk te over, maar er heerste een tekort aan capabele arbeidskrachten. Jonge, gezonde emigranten uit landen als Nederland waren er meer dan welkom.

Nonk Theo was een van de vele duizenden jonge Nederlanders die de beknellende jaren van wederopbouw en het gebrek aan perspectief maar wat graag verruilden voor een overzees avontuur. Eerst probeerde hij weg te komen naar Canada. De bosbouwsector daar zat te springen om hout-hakkers. Samen met een vriend meldde hij zich aan. Om onduidelijke redenen ging alleen voor de vriend, Toni Hakze, het licht op groen. Zijn achternaam zal de doorslag hebben gegeven. Mijn oom richtte vervolgens zijn vizier op Australië. Daar was de geschoolde en ervaren mijnwerker wel van harte welkom.

Dolend van koffietent naar koffietent, strijk ik uiteindelijk neer in een Belgisch Biercafé. Nippend aan een Leffe Blond probeer ik de spanning van me af te laten glijden, en na een paar biertjes te veel besluit ik om op mijn gemak te beginnen met wat omtrekkende bewegingen. Pas over een paar dagen trek ik, net als Nonk Theo, diep de Outback in. Tot dan kan ik maar beter zinnig mijn tijd verdoen als toerist.

Mijn bezoek aan het Western Australian Museum werkt allerminst geruststellend. Ik vergaap me aan een duizelingwekkende collectie vlin-ders, buideldieren, hagedissen, spinnen, schorpioenen en slangen, de een

nog indrukwekkender dan de ander. Opgerold als een dik stuk trekdorp ligt een opgezet serpent op een nest eieren. Een python, een van de vele dieren die Nonk Theo in brieven aan mijn vader beschreef.

‘Ze kunnen meer dan zeven meter lang worden, zijn niet giftig, maar kunnen wel je ribbenkast kraken,’ schreef hij op 28 januari 1968 vanuit Mount Britton, duizenden kilometers verderop in het noordoosten van Australië.

Vol ontzag struin ik op de afdeling bodemschatten langs edelmetalen en mineralen, het ene brokje nog fraaier dan het andere. Van de meeste ertsen en steensoorten heb ik nog nooit gehoord. Mijn oog valt op een donkerblauwe vitrine met daarin een uit de kluiten gewassen scherf. Zijn ontdekker zag er in 1931 een adelaar in. Nog steeds is de *Golden Eagle* de grootste goudklomp ooit gevonden in West-Australië. Dik 35 kilo. Ofwel, tegen de huidige goudprijs, meer dan een half miljoen euro. Genoeg om spontaan goudkoorts van te krijgen.

Goudkoorts. Daags erop proef ik het woord herhaaldelijk op mijn tong als ik mijn eerste kilometers rijd in een fonkelnieuwe huurauto. Ik hunker naar een echt spoor van Nonk Theo, liefst 24-karaats. Ik vestig mijn hoop op een bestemming aan de andere kant van de Swan River.

De plaatselijke dependance van de National Archives is gehuisvest in een kleine laagbouw, die van buiten eerder doet denken aan een dorps basisschooltje. De paar bezoekers binnen zijn stuk voor stuk grijs, gerimpeld en slecht ter been. In dit emigrantenland is stamboomonderzoek rap op weg de nationale hobby te worden. Traag maar gestaag ploegen de amateurgenealogen door bergen oud papier en decennia aan oude kranten op microfiche, op zoek naar sporen van hun voorouders.

Mijn vingers roffelen op de grote leestafel. De dame aan de balie is verdwenen met mijn zoekopdracht: Theodor Luzian Schrooten, geboren 27 januari 1930 te Heerlerheide, aangekomen in Perth, april 1954. Een eeuwigheid verstrijkt. Ik pak willekeurig historische naslagwerken, maar leg ze steeds weer terug voor ik er goed en wel iets in gelezen heb.

‘Mr. Schjroetun?’ zegt de bibliothecaresse, me wenkend van achter de balie.

Ze houdt een teleurstellend dun mapje omhoog. Mijn hand trilt evengoed als ik het in ontvangst neem. Plechtig sla ik het mapje open. Ik voel

aan mijn wenkbrauwen hoe mijn ogen zich opensperren. Daar, op vergeeld papier, staart hij me aan. De gekartelde pasfoto, met twee nietjes in de rechterbovenhoek van het document bevestigd, oogt als van een maf-fioso. Een jongeman, bloedserieus, de haren met vet achterover gekamd, glad geschoren, in pak, met stropdas. Over zijn rechterschouder loopt een deel van een rond stempel: Emigratiedienst 's-Gravenhage. Ik moet gaan zitten.

Het medisch rapport is kort voor vertrek, op 8 maart 1954, opgesteld door dokter Fijen, huisarts te Heerlerheide. Die heeft Nonk Theo binnenstebuiten gekeerd. Hart, longen, zenuwstelsel, mentale conditie en intelligentie, huid, gezichtsvermogen, tanden. Allemaal normaal. Geen eiwit of suiker in het bloed. In herkenbaar handschrift, net zo strak en priegelig als dat van mijn vader, verklaart mijn oom dat er in de familie geen gevallen bekend zijn van geestelijke stoornissen, stuipen, epilepsie en tuberculose en dat hij zelfs nooit enige ziekte of operatie heeft gehad. Het is duidelijk: je moest in perfecte conditie zijn, wilde je in 1954 in aanmerking komen voor vertrek 'onder auspiciën van de Australisch-Nederlandsche Emigratie Overeenkomst', zoals het stuk vermeldt. Eén smet op je medisch dossier en je Australische droom bleef precies dat.

Na het medisch onderzoek hield niets mijn oom meer tegen op weg naar Australië. Al blijft de trip erheen een raadsel. Het overgrote deel van de Nederlandse emigranten maakte in de jaren vijftig de reis van hun leven per oceaanstomer. Een maand duurde die oversteek naar de andere kant van de wereld. Zo niet Theo Schrooten. Met KLM-vlucht PH-DBL, lees ik, vertrok hij vanuit Amsterdam naar Perth. Uit een rol microfiches vis ik de passagierslijst. Voor het eerst weet ik de exacte dag van aankomst: woensdag 28 april 1954. Zo'n vliegreis kostte toentertijd rond de 2500 gulden voor een enkeltje. Naar koopkracht van nu omgerekend zou dat zo'n 7500 euro zijn. Nonk Theo heeft een deel van het ticket waarschijnlijk betaald van de spaarrekening die mijn opa op zijn naam had geopend op de mijn. Het saldo, volgens mijn pa een paar honderd gulden, was helemaal niet bestemd voor Nonk Theo. In het 'Groote Plan' van mijn opa, stamvader van een gezin van uiteindelijk zestien kinderen, was Theo immers slechts een van de zwoegers. Een *sjoefter* die te licht bevonden was voor een studie aan een universiteit, of het priesterschap,

maar die wel goed genoeg was om dat mogelijk te maken voor anderen. Het saldo op Nonk Theo's spaarrekening had mijn opa al lang gereserveerd voor de priesterwijding van een oudere broer, die later missionaris zou worden in Malawi, Afrika. Het neomistenfeest moest een mijlpaal worden in de familiehistorie, compleet met een dagen durend feest.

Ik weet niet of Nonk Theo zich schuldig heeft gevoeld toen hij zijn spaarrekening plunderde en zo in één klap het wijdingsfeest van zijn oudere broer op losse schroeven zette. Het was immers zijn geld, hij had zich daar jaren ondergronds voor afgebeeld, eerst op de Oranje Nassau III – achterom bij het ouderlijk huis te Heerlerheide – en daarna op de ON IV, een paar kilometer verderop, in de wijk Heksenberg.

Waar hij de rest van het geld voor het vliegticket heeft losgepeuterd? Geen idee. Maar het is een mooi beeld: sjoefter Theodor Luzian Schrooten, net aangekomen per exclusieve KLM-vlucht, die strak in 't pak de vliegtuigtrap af daalt, klaar voor zijn nieuwe toekomst Down Under.

Na de koelte van het archief slaat de warmte buiten op me neer als een deken. Het is vroeg in de middag. De vogeltjes fluiten. Ik voel me sterk, energiek. In het doolhof dat Perth de afgelopen dagen was, heb ik hier toch opeens een klein goudadertje gevonden. Een miniem oppeppertje, nu de desolate Outback wacht. Een nieuwe missie, met vooralsnog amper aanknopingspunten. Maar mijn lijf tintelt.

Naarmate ik verder landinwaarts rijd, verdroogt de omgeving in rap tempo. De frisgroene Swan Valley, met zijn verlokkelijke wijngaarden, maakt plaats voor steeds lager, stroef en stekelig struikgewas. De kofferbak ligt vol met jerrycans water, pakken crackers en blikvoer. Ik ben geen Aboriginal die dagen kan overleven op wat druppels ochtenddauw en een schaarse slang of hagedis. Ik weet niet eens welk van deze gluiperds eetbaar zijn. Van de top tien van 's werelds giftigste slangen leven er zeven in Australië. Om nog maar te zwijgen over 's lands dodelijke schorpioenen en spinnen.

Het is hier eten of gegeten worden, besef ik tijdens mijn lunch bij het tankstation van Paynes Find, zo'n 430 kilometer ten noordoosten van Perth. In 1930 was dit nog een welvarend stadje, residu van de gold rush twee decennia eerder. Nu bestaat Paynes Find enkel als tankstop, vooral voor truckers en hun enorme *roadtrains*. De vrachtwagencombinaties met soms wel vier aanhangers transporteren erts uit de ijzer-, nikkel- en goudmijnen diep in de Outback naar overslagstations aan de kust.

Of ik even wil ervaren hoe het voelt om zo'n monster op gang te laten komen, vraagt een van de bonkige truckers, bestuurder van een asfalttrein met tig ton aan nikkelerts. Via een trapje klimt hij de gekoelde cabine in. Op de bijrijderstoel gaat een laptop open. Even denk ik dat hij zijn mail checkt. Maar dan floepen er allerlei koersen en statistieken voorbij.

'Tja, je hoort weleens wat van de jongens op de mijn, hè,' zegt de trucker, een vroege vijftiger. 'Hoeveel erts ze hebben gewonnen, of ze nieuwe aders hebben aangeslagen. Informatie die je niet of pas later op tv ziet of in de krant leest.'

De aandelenhandel is inmiddels zijn hoofdkomen. Al een paar ton heeft hij op de bank staan, begrijp ik uit zijn ontwijkende antwoorden.

'Laten we zeggen dat ik mijn baan als trucker erbij doe,' zegt hij met een knipoog, om vervolgens te wijzen op de sleutel in het contact.

'Nou, wat denk je ervan?'

Het asfalt trilt als de motor begint te ronken. Mijn handen jeuken om dit monster in beweging te krijgen, maar elke centimeter stoer rijgenot

valt mijlenver buiten de dekking van mijn verzekering. Ik voel me een mietje, een *wannabe* pionier, als ik een paar minuten later moet toezien hoe het monster ontwaakt en zich in een wolk van stof de weg op sleurt, om de paar meter zuchtend bij weer een hogere versnelling.

De Great Northern Highway is één uitgestrekt kangoeroeerkhof, duizenden kilometers lang. Vooral 's nachts slaan de roadtrains toe. Je hoort ze van verre aan komen denderen. Maar in het schijnsel van de koplampen verstijven de kangoeroes stokstaartstijf, tot de fatale klap. Ik ben gestopt met lijken tellen. Het zijn er honderden. Van een kleintje bewaar ik de witte schedel, als souvenir.

Nonk Theo moet in zijn bijna dertig jaar Down Under heel wat typisch Australische dieren hebben 'gekilld'. Daar begon hij al mee kort na aankomst in zijn nieuwe thuisland, blijkt uit zijn eerste brief aan mijn vader, op 8 augustus 1954 verzonden vanuit Gwalia, een Outback-plaatsje dat ik over enkele dagen zal bereiken.

'Wat de jacht op kangoeroes en struisvogels betreft, wij hebben er alleen een paar geschoten voor het vlees. Het smaakt niet slecht. Kangoeroes dan, struisvogels zijn niet te eten,' schrijft hij.

Hij legt uit dat er te veel 'gelei' aan struisvogels zit. Hij zal emoes bedoelen, de Australische tak van de loopvogelfamilie. Vet dus. Net als onder in de potjes hoofdkaa, die oma thuis op de Rennemig in Heerlerheide altijd kookte van de kop, staart en oren van de huisvarkens.

'De struisvogelkoppen dienen als bewijsstuk dat je ze geschoten hebt,' schrijft Nonk Theo, die er niet bij zegt hoeveel dollar bonus de regering in die jaren per kop gaf. Maar het moet hebben geloond, en anders was het in de desolate Outback nog altijd een aardig tijdverdrijf, zo maak ik op uit de brief.

's Nachts kunnen ze het beste gevangen worden. Meestal doen we het met lichtbakens, net als met konijnen.'

Verblindings dus, zoals bij de roadtrains.

'Overdag drijven we ze in een hoek van een afrastering en knallen we ze een voor een neer.'

Met het vallen van de avond ontkom ik er niet aan de nacht door te brengen in Mount Magnet, een van de weinige mijnwerkersplaatsen op de route die nog enigszins tekenen van leven vertonen. Niet veel verder

ligt Hill 50, een ‘*open cut mine*’. De dagbouw mijn is een enorme krater die, zolang de aarde nog goud prijsgeeft, steeds verder wordt uitgegraven. Een paar mijnwerkers van Hill 50 hebben zich deze avond verzameld in de kroeg van Mount Magnet. Ik ben een nietige sprinkhaan tussen deze bonken, met hun gegroefde koppen en knuisten met zwart gerande nagels. Plichtmatig werk ik mijn avondeten naar binnen, een veel te grote steak met friet en sufgekookte groenten.

De volgende dag peins ik, voortrijdend over de Great Northern Highway, over het mijnwerkerschap. Nimmer heb ik ondergronds ook maar één mud kolen gedolven. Ik heb poezelige schrijvershandjes. Toch heb ik me altijd een halve koempel gevoeld. Mijn opa, geboren in Duitsland, heeft een halve eeuw ‘op de koel’, de mijn, gewerkt. Eerst als jongen van veertien in Bochum, de stad in het Ruhrgebied waar Opel tegenwoordig zijn Astra’s en Zafira’s produceert. Daarna in diverse andere Duitse mijnen, tot hij in 1920 in dienst kwam van de Oranje Nassaumijnen in Zuid-Limburg, die daar nog steeds bekendstaan als de ON 1 tot en met IV. Diverse zonen volgden opa’s voorbeeld. Ook mijn vader heeft nog een paar jaar ondergronds gewerkt. Tot de mijnsluiting in de jaren zeventig, Limburgs ‘Grote Trauma’.

Het moet een van mijn vroegste herinneringen zijn, de val van de Lange Jan. De 135 meter lange schoorsteen van de ON 1 bepaalde jarenlang, samen met de kortere zusterschoorsteen Lange Lies, de skyline van de stad. Als jochie van drieënhalf zit ik in korte broek op mijn vaders linkerarm. Met zijn rechterarm filmt hij met een 8mm-camera hoe de Lange Jan, als laatste daad van verzet tegen zijn ontmanteling, de verkeerde kant op valt. Een leegstaand kantoorgebouw wordt verpletterd en enkele woonhuizen raken beschadigd. Een hoogspanningsleiding sneuvelt. Een groot deel van Heerlen zit prompt zonder stroom.

Het was allemaal onderdeel van die grote historische wanprestatie, ‘Van Zwart Naar Groen’. Alles wat aan de mijnen deed denken, moest na de sluiting onder een groen kleed worden geveegd. Alsof het een schande was dat honderdduizenden mijnwerkers jarenlang ondergronds hadden gebuffeld voor het zwarte goud, bron van ’s lands energie. Het heeft in mijn beleving altijd iets heroïsch gehad, die mijnwerkerstijd. Duizenden mannen, honderden meters diep onder de grond, die met explosieven de